

ПАКУЛЬ ЛІТАР НЕ БУДЗЕ ВІДАЦЬ

ПЕРШЫЯ «ЛАСТАЎКІ»

Пасля масіраваных бамбардзіровак Мінска летам 1941 года рэдакцыі рэспубліканскіх газет засталіся без паліграфічнай базы. З 10 ліпеня 1941 года ЦК ЛКСМБ аднавіў выданне газеты «Чырвоная змена», рэдактарам якой быў зацверджаны Міхаіл Барашкаў. Спачатку яна стваралася дзякуючы перасоўнай друкарні, а пасля выходзіла ў Гомелі на фабрыцы «Палесдрук». Нягледзячы на тое, што супрацоўнікам даводзілася працаваць уначы, часта пад бамбёжкамі, газета выходзіла 3-4 разы на тыдзень, фарматам на палову друкаванага ліста і тыражом у 2-3 тысячы экзэмпляраў. За 41 дзень у прыфрантавым Гомелі было выдадзена 24 нумары. Яны перапраўляліся на акупаваную зону. Калі ж уся тэрыторыя Беларусі была захоплена ворагам, выпуск працягваўся за яе межамі. Апошні нумар «Чырвонкі», выдадзены ў тыле, быў надрукаваны ў пачатку кастрычніка 1941 года ў вёсцы Жаваранкі Тульскай вобласці. Першы сакратар ЦК ЛКСМБ Міхаіл Зімянін, калі адпраўляў на аэрадром цюкі з аддрукаванымі нумарамі, заўважаў: «Ну вось, пальцеў наш апошні жаўрук». «Чырвонка» на некаторы час замаўчала.

Але камсамольцы, пазбаўленыя ўласнага друкаванага органа, вырашылі самі ўзяцца за распаўсюджванне інфармацыі: ад рукі ці на машынцы яны набіралі лістоўкі і звароты.

(Заканчэнне. Пачатак на 1-й стар. «ЧЗ».)

«Да 100-годдзя ВЛКСМ»

Галіна Пашэд разам з воінамі-афганцамі ў Ашхабадзе.

Для сучасных хлопцаў і дзяўчат камсамол — проста слова з гісторыі. А для Галіны Пашэд, другога сакратара Гомельскага гаркама ЛКСМБ у 1985—1990 гадах, — гэта частка жыцця з яркімі ўражаннямі, незабыўнымі сустрэчамі і нечаканымі адкрыццямі.

Дзіця сваёй эпохі

...З акна кватэры Галіны Міхайлаўны відаць будынак, дзе калісьці знаходзіўся Гомельскі абласны камітэт камсамола.

— Я працавала там нядоўга, больш у гарадскім камітэце. Бывае, за сняданкам зірнеш удалечыню і нешта абавязкова ўспомніцца з тых далёкіх, але такіх вясёлых і насычаных дзён маладосці.

Акцыбронак, піянер, камсамолка — Галіна Пашэд была дзіцём сваёй эпохі. У 18 гадоў стала кандыдатам у члены камуністычнай партыі, а праз год яе ўжо ў партыю прынялі. Досыць рана. Пасля школы яна пайшла працаваць на завод «Эмальпосуд» і паралельна вучыцца на вярчэрнім аддзяленні культэшняга эканамічнага факультэта Гомельскага дзяржаўнага ўніверсітэта імя Ф. Скарыны. Была такой, як і ўсе астатнія. Але неўзабаве кандыдатуру дзяўчыны прапанавалі на пасаду сакратара

Напрыклад, маладыя падпольшчыкі Магілёва спачатку знішчалі нямецкія плакаты і загады, расклееныя на сценах дамоў, пасля пачалі на іх пісаць свае лозунгі, а з верасня выпускалі ўласныя лістоўкі. Увосень 1941-га гомельскія камсамольцы таксама распаўсюджвалі лістоўкі са зводкамі Саўінфармбюро. Пад носам у ворага дзейнічалі групы ў друкарнях Жлобіна і Віцебска. Камсамолкі Феня і Марыя Конанавы з Любаншчыны расклеівалі лістоўкі ў варажых гарнізонах. Падчас выканання аднаго з заданняў Феню схпілі фашысты. Камсамолку катавалі, але яна не выдала месца размяшчэння друкарні. У студзені 1942 года дзяўчыну, паўголую, босую, прывялі да ракі Арэсы і на вачах соцень людзей, сагнанных на паказальную расправу, жывую кінулі пад лёд. Яе імя хутка стала вядомае ўсім камсамольцам Беларусі, яе згадвалі многія партызанскія выданні.

На старонках маладзёжных газет, што выходзілі на акупаванай тэрыторыі, можна сустрэць і шмат іншых прозвішчаў. Як правіла, яны згадваліся, калі маладыя героі гінулі. Расказваючы ж пра справы партызан, газеты падавалі толькі імёны ці псеўданімы, каб не нашкодзіць ні самім маладым людзям, ні іх родным, якія засталіся ў гарадах і вёсках.

СТРАШНЕЙ ЗА ГАРМАТУ

Да канца 1942 года ЦК ЛКСМБ пераправіў на акупаваную тэрыторыю восем друкарняў. У Беларусь былі накіраваны і кадры: сярод вопытных журналістаў былі Я. Качан («Моло-

дой партизан»), І. Матыль («Сталинская молодёжь»). Рэдагаваць «Звязду» і «Чырвоную змену» пальцеў Міхаіл Барашкаў.

Пасляваенная «Чырвонка» не раз змяшчала на старонках успаміны сваіх у мінулым падпольных супрацоўнікаў, у тым ліку і пра тое, як партызаны гадалі, што за груз у іх атрад дастаўлены самалётам. «Мо арудзія якая новая?» — выказаў меркаванне адзін з партызанаў. «Для немцаў гэта страшней за гармату, дзядзька», — адказаў госьць з Вялікай зямлі. У скрынках былі шрыфты, партатыўны друкарскі станок і папера. Ужо 31 студзеня 1943 года адроджаная «Чырвонка» заклікала: «Малады беларус! Радзіма кліча да помсты! Забі акупанта». Часам, каб трапіць да свайго чытача, газеце даводзілася пераадольваць па 400—500 кіламетраў! «Чырвонку» зачытвалі так, што ў асобных тэкстах нельга было разабраць літар... Не менш запатрабаванымі былі і іншыя маладзёжныя газеты, якія ў гэты час выдаваліся райкамамі камсамола.

Падпольныя маладзёжкі да свят абвяшчаюць «сацыялістычныя спаборніцтвы», толькі заклікаюць не на працоўныя, а на баявыя подзвігі. 26 верасня 1943 года «ЧЗ» заяўляла, што 25-ю гадавіну ВЛКСМ у краіне адзначаць «новымі ўдарамі па ворагу».

У барацьбе ўдзельнічаюць нават дзеці. Так, у снежні 1943 года газета «Молодой партизан» паведамляе, што юныя антыфашысты перадалі партызанам дзясяткі вінтовак, сотні снарадаў для выплаўкі толу, тысячы патронаў і нават артылерыйскі прыбор.

На адной з магістраляў дзеці самі пусцілі пад адхон цягнік.

Праз маладзёжныя выданні запускаюць новыя «спаборніцтвы». Сакратар ЦК камсамола Беларусі Міхаіл Зімянін са старонак «Молодого партизана» за 15 лютага 1944 года заяўляе, што кожны малады патрыёт павінен весці лік знішчаным акупантам...

Набліжалася вызваленне Беларусі. У партызанскіх атрадах арганізоўваліся курсы медыцынскіх сясцёр, работнікаў сувязі і іншыя. Мірныя прафесіі маладыя людзі атрымлівалі ў перапынках паміж баямі. Краіне былі патрэбны кадры для аднаўлення разбуранай гаспадаркі...

Алена Дзядзюля.

КАМСАМОЛ — ЧАСЦІНКА ЖЫЦЦЯ...

ся разбуральным для псіхікі маладых камсамольцаў, — успамінае суразмоўніца.

Галіна Міхайлаўна часам працавала да глыбокай ночы — выходзіла на дзяжурствы з апэратыўным камсамольскім атрадам дружыннікаў:

— У нас былі пасведчанні кантралёраў, і мы дапамагалі тралейбуснаму парку лавіць «зайцоў». Перад Вялікднем абавязкова «сядзелі ў засадах» каля царквы. Не пускалі на службу моладзь і рабочых, толькі бабুলь шкадавалі. Прызнаюся: гэта было непрыемна, унутрана я была на баку вернікаў, бо сама выходзілася ў сям’і, дзе верылі ў Бога. Іронія лёсу: у 1988-м годзе, калі стаўленне да рэлігіі змянілася, я стала хроснай маці для хлопца, з якім мы калісьці разам неслі дзяжурства паблізу царквы.

— Азіраючыся назад, смела скажу, што недахопаў у камсамоле было таксама шмат. Нас часта крытыкавалі за фармалізм у рабоце. У асноўным, на мой погляд, ён быў у тым, што сям’і і сямейным каштоўнасцям не ўдзялялі ўвагі. З-за гэтага было столькі паламанных лёсаў і разбітых сэрцаў. Многія так і не пажаніліся, не нарадзілі дзяцей. У іх былі толькі: «Ленін, партыя, КАМ-СА-МОЛ!»

Гуркі для Гурчанкі

— У 1985-м пачалася перабудова. Камсамольцы, як і ўсе іншыя, кінуліся асвойваць новае поле дзейнасці — камерцыю. І, трэба прызнацца, былі даволі паспяховымі ў гэтым плане. Многія гамельчане памятаюць грандыёзныя канцэрты зорак першай велічыні ў канцы 80-х. Гэта мы запрасілі ў горад Ігара Саруханава, Аннэ Вескі. Але самым запамінальным стаў прыезд усесаюзнай любіміцы Людмілы Гурчанкі. Вакзал, цягнік з

Масквы, у натоўпе пасажыраў мы шукаем тую самую Люсю. Няма. А яна стаіць збоку маленькая, худзенькая, непрыкметная. Пазналі мы яе толькі па чорных боціках у белы гарох! Вельмі здзівіў «райдар»: з ежы папрасіла «салёныя агуркі і бульбачку».

...Штогод у Галіны Міхайлаўны было два дні, набліжэння якіх яна чакала са страхам — 28 мая і 2 жніўня. З самага ранку на Дзень пагранічніка і Дзень дэсантніка Гомель запаўнялі хвалі колеру цяльняшак, зялёных фуражак, блакітных берэтаў. Былыя пагранічнікі і дэсантнікі шукалі, дзе б прымяніць сваю энергію.

Задача камсамола ў гэтыя дні зводзілася да таго, каб не даць маладым дужым хлопцам учыніць бяды. Танцы, спартакіяды, канцэрты ладзілі ў кожным парку, дзяжурылі побач з усімі фантанамі і ракой. Але ўсё адно знаходзіліся тыя «пагранцы» і «вэдзэвэшнікі», якія паспявалі разграміць штосыці ў горадзе. Адказнасць за гэта неслі камсамольцы.

Час «чорных цюльпанаў»...

У пачатку 1980-х у камсамоле пачалі працаваць з воінамі-інтэрнацыяналістамі. З афганскай вайны вярталіся маладыя хлопцы з паламанымі лёсамі. Многія проста не маглі пасля тых жахаў вярнуцца да нармальнага жыцця. Яны звярталіся ў розныя арганізацыі і часта чулі адказ: «Я цябе ў Афганістан не пасылаў».

— Здаецца, у «Комсомольской правде» тады артыкул з такім загаловакм выйшаў. Калі мяне прызначылі адказнай за працу з воінамі-афганцамі, я вырашыла рабіць усё, каб хлопцы не чулі падобных фраз ні ад кога. Дапамогу, ілготы, працу для іх прыходзілася

выбіваць па-рознаму. Напрыклад, быў у нас «Савет матуль загінулых воінаў». Узначальвала яго жанчына, у якой... увогуле ніколі не было дзяцей. Але трэба было бачыць, як натуральна яна плакала «на магіле свайго сына». Дзякуючы ёй нам удалося многага дабіцца для афганцаў.

Галіна Міхайлаўна ўзначаліла гомельскую дэлегацыю, якая паехала на Першы ўсесаюзны з’езд воінаў-інтэрнацыяналістаў у Ашхабад у Туркменію.

— У зале — дзве з паловай тысячы чалавек, з іх толькі тры жанчыны. Цяжкая, эмацыянальна напружаная канферэнцыя. Хоць я і на сотую долю не магла ўявіць сабе, што такое служба ў Афганістане, боль гэтых маладых хлопцаў адчувала і бачыла. Важны досвед у маім жыцці.

Гэта было як учора...

У 1990 годзе жанчына пайшла ў дэкрэтны водпуск. Выходзіла з яго ўжо ў новай краіне, дзе нават згадванне камсамола гучала недарэчна. Галіна Міхайлаўна ўспамінае, што калі яе дачушцы Ганне было шэсць гадоў, то яна спытала: «Мама, а што такое камсамол?»

— Я разгубілася. Не ведала, як тлумачыць дзіцяці тое, чаго яна ніколі не бачыла і не ўбачыць. Але, падумаўшы, адказала: «Частка майго жыцця. Не самая горшая, дарэчы».

Добрыя адносіны з камсамольцамі Галіна Міхайлаўна пранесла праз усё жыццё. Напярэдадні стагадовага юбілею ВЛКСМ яна тэлефануе былым калегам і размаўляе з імі так, нібыта яны толькі ўчора разам дзяжурылі на дыскатэцы. Лёгка, з жартамі камсамольцы дамаўляюцца пра абавязковую сустрэчу на 29 кастрычніка.

Ганна КУРАК.
Мінск — Гомель — Мінск.